

De toekomst van het verleden

Op 16 maart j.l. stond het ochtendgedeelte van de jaarlijkse algemene ledenvergadering van de VGN in het teken van het (i)Vbo en Mavo. Vier leraren die hun sporen op deze schooltypes hebben verdiend, kregen de Huib de Ruijterprijs. 'Niet voor wetenschappelijke arbeid, voor publicaties, voor ontwikkelingen in het eerste graads gebied of andere in het oog lopende zaken, maar voor de vaak ten onrechte bijna vergeten arbeid binnen een bijna vergeten onderwijsgebied', aldus VGN-bestuurslid Huub Kurstjens, die de prijzen uitreikte.

In dit artikel komen allereerst zaken naar voren, die die zaterdagochtend ter sprake kwamen. En dat waren, zoals u zult begrijpen, voornamelijk kwalijke zaken. Vervolgens geeft de Commissie Vbo/Mavo van de VGN informatie over de bovenbouw en wordt een praktisch voorstel gelanceerd over het kiezen van vakken.

VGN-penningmeester Jan Schopman met de bloemen voor de prijswinnaars.

Huub Kurstjens in zijn toespraak bij de prijsuitreiking

'In het (i)Vbo/Mavo-onderwijs, het kan niet vaak genoeg gezegd worden, volgen in de onderbouw meer leerlingen het schoolvak geschiedenis dan in het Havo/Vwo. Echter: de aandacht die deze vorm van onderwijs geniet, blijft ver achter bij die van het Havo/Vwo.

Ten onrechte naar ik meen. De leerlingen staan intellectueel misschien op een lager peil, maar ze vormen een minstens zo onmisbaar cement van de samenleving als de Havo/Vwo-leerlingen. ...

Natuurlijk is het winst dat als gevolg van de basisvorming het vak geschiedenis ook in het (i)Vbo gedurende de eerste twee jaar als apart vak gegeven wordt. Maar dan ontstaan er problemen. Deze intellectueel zwakkere leerlingen moeten de kerndoelen in minder lestijd afsluiten en met gebruikmaking van dezelfde basisvormingstoetsen als de Havo/Vwo-leerlingen. Kortom: de toetsmakers zien zich voor een schier onmogelijke politieke opdracht gesteld. De opdracht is niet alleen onrealistisch te noemen,

maar voor (i)Vbo/Mavo-leerlingen zelfs op het randje van wat je bijna crimineel zou kunnen noemen.

Dit geluid heeft het Ministerie van Onderwijs inmiddels bereikt. Daar buigt men zich momenteel over de ontstane problemen. De docenten zullen de toetsen moeten blijven afnemen, maar het aantal blijft voorlopig beperkt tot één. Er gaan geruchten dat in de toekomst op de een of andere manier rekening gehouden zal gaan worden met niveauverschillen.

Al met al is het leed voor de (i)Vbo/Mavo-leerlingen reeds geschied: ze zijn er weer eens fijntjes op gewezen hoe 'dom' ze zijn en dat algemene vorming niets voor hen is.

Niets is dodelijker voor deze groep leerlingen dan een dergelijke stigmatisering. Er is geen groep zo makkelijk te beïnvloeden en zo bevattelijk voor vooroordelen als deze leerlingen. Tegelijkertijd wordt er zo weinig professioneels aan gedaan om in die lacune te voorzien.

Voor hen is het krijgen van een vak als geschiedenis mijns inziens gewoon pure noodzaak. Ook zij zullen met historische kennis en vaardigheden inzicht moeten krijgen in het heden. Zij zullen net zo goed in staat moeten zijn, zij het op een beduidend eenvoudiger ni-

veau, om met behulp van historische kennis en via vergelijkingen te kunnen komen tot relativeringen van gebeurtenissen in het heden. Onderschrijven wij niet allen het uitgangspunt dat kennis van het verleden bijdraagt aan inzicht in het heden?!

Probleemgericht en bestaansverhelderend geschiedenisonderwijs verruimt daarbij niet alleen de geest, maar maakt mensen ook weerbaar tegen extremistische en racistische opvattingen, zo belangrijk juist voor deze doelgroep. Het laat de achtergronden van de huidige complexe samenleving zien.

Geschiedenis verdient dus ook op (i)Vbo en Mavo de plaats in het onderwijs waar het recht op heeft. Een zichzelf respecterende samenleving zal een terugkerende slingerbeweging in de tijdgeest moeten maken van het 'nuttigheidsdenken' naar een 'respect-voor-het-cultureel-erfgoed-denken'. Met handelsgeest alleen red je het niet in deze wereld.

De Franse historicus Christophe de Voogd verwoordde het treffend in een onlangs gepubliceerd interview: *"Geschiedenis is in Nederland niet zo belangrijk als in Frankrijk. Dat heeft, denk ik, te maken met het algemene pragmatisme van de Nederlanders. Kennis over geografie is voor handelaren belangrijk en bruikbaar. Kennis over geschiedenis niet. Want, om het scherp te formuleren, je handelt niet met doden"*.

Een treffend, maar uitermate beschamend bewijs van deze redenering is de volgende passage, die ik las in de *Groene Amsterdammer* van enkele maanden geleden. Daarin wordt verteld hoe een Nederlandse omroep enkele jongeren naar Java stuurt om daar een aantal opdrachten in wedstrijdverband uit te voeren. Ludiek en met de bedoeling dat zij en de kijkers kennis maken met de natuur, cultuur en bewoners van dit eiland. De *Groene*: *"Huileringwekkend hoe de Borobudur in al z'n vermoedelijke schoonheid tot apenrots wordt waarover ze klauteren om hun opdrachtjes te vervullen. Vergeefs. En dan hun teleurstelling en ingehouden woede: 'Shit die Borobudur.'*

En een meisje in een dorp: ze zegt dat ze 'from Holland' is. 'Blanda?' 'Ja!' Waarop een passerende oude man iets in het Nederlands zegt. Zij: 'Spreekt u Hollands? Wat leuk! Hoe komt dat zo? Hebt u in Holland gewoond?'"

De auteur van de betreffende passage heeft het in dit verband over de 'tweemillimetergeneratie' en geeft daar de diepte van het historisch bewustzijn van onze jeugd mee aan.

En helaas, de tweemillimetergeneratie zal meer voorkomen onder (i)Vbo/Mavo-leerlingen dan onder Havo/Vwo-leerlingen. Het bewijst te meer hoe noodzakelijk goed geschiedenisonderwijs is. Nu de politiek nog.

Als het aan de huidige staatssecretaris ligt, wordt het vak in de bovenbouw van het Vbo/Mavo gemarginaliseerd. Bij de herziening van deze bovenbouw zal in de drie nieuw in te voeren leerwegen *geén* plaats zijn voor het vak geschiedenis in het gemeenschappelijk deel en ook niet in het sectordeel. Uitsluitend in het vrije deel mag geschiedenis concurreren met 15 andere vakken voor de overgebleven twee vakken in het examenpakket. Bovendien geldt voor de doorstroming van de theoretische leerweg (de huidige Mavo) naar het Havo een voorgestelde verplichting van vier vakken, waar geschiedenis niet bijhoort.

Om aan de kritiek op deze marginalisering van het vak tegemoet te komen, wil de staatssecretaris in slechts één van de vier sectoren een voor iedereen nog onduidelijk vak 'Mens en Maatschappij' introduceren.

Te vrezen valt dat in een dergelijk vak weinig historische kennis en vaardigheden terug te vinden zijn. In alle gevallen betekent deze opzet urenverlies en dus verlies aan historische kennis en inzicht.

Indien men de teneur van dit betoog herkent en erkent en men er écht van overtuigd is dat goed geschiedenisonderwijs voor deze groep Vbo/Mavo-leerlingen noodzakelijk is, dan zal er iets moeten gebeuren om deze nobele gedachten om te zetten in daden. Uitgangspunt hierbij mag *niet* zijn dat geschiedenisonderwijs voor (i)Vbo/Mavo-leerlingen een slap aftreksel van het Havo/Vwo-geschiedenisonderwijs is. Dat is het in het verleden maar al te vaak geweest en, helaas, het is voor het grootste deel nog steeds de praktijk.

Kerndoelen, basisvormingstoetsen, lesmethodes, examenonderwerpen, ja zelfs de eerste aanzet voor een plattegrond van de geschiedenis, gaan *niet* uit van de (i)Vbo/Mavo-leerlingen.

Waarom niet? Valt daar geen eer aan te behalen? Is dat niet wetenschappelijk genoeg? Is er te weinig expertise, bijvoorbeeld op de lerarenopleidingen? Zijn docenten zelf te weinig geïnteresseerd of didactisch gekwalificeerd? Of is het schier onmogelijk het schoolvak geschiedenis en staatsinrichting aan deze groep leerlingen op een zinvolle wijze aan te bieden?

Het zal vast wel een combinatie van de genoemde factoren betreffen.

En natuurlijk, iedereen die zijn vak liefheeft wil op een zo hoog mogelijk niveau lesgeven om zoveel mogelijk zijn eruditie te etaleren. Vakinhoudelijk is er voor een historicus veel meer eer te behalen aan Havo/Vwo-leerlingen dan aan Vbo/Mavo-leerlingen. Sommige historici beweren zelfs dat het niet eens mogelijk en zelfs onwenselijk is om op zo'n laag nivo les te geven. Ergens ligt een grens, beweren zij, waarbij je je als historicus moet afvragen of het nog wel verantwoord is het vak aan te bieden.

Prof. Woltjer verwoordde het als volgt: *"Een zekere simplificatie van het zeer complexe (historische) proces is mogelijk, maar er is een - helaas vrij hoog - niveau waar beneden simplificatie vervalsing wordt"*.

(uit: J.J. Woltjer, 'Het beeld vergruisd?' in *Vaderlands Verleden in Veelvoud*. Den Haag, 1975; pag.180).

WILL BOUWMAN

Korte geschiedenisles over de groei en bloei van het vak op de Mavo: vertrouwde patronen, nieuwe dromen?

'Toen in 1968 de Mammoet met rasse schreden door het onderwijs kloste, had ik het geluk deze turbulente periode mee te mogen maken. In korte tijd sloeg op de RK Jongensschool voor ULO, waar ik zojuist een tijdelijke aanstelling had gekregen de coëductie toe en veranderde er ook anderszins op onderwijsgebied het nodige. Oorspronkelijk werd ik aangesteld voor Nederlands en mocht ik om mijn rooster aan te vullen en aangezien die uren toch over waren, ook wat geschiedenis geven. Omdat een oudere collega het nieuwe geschiedenisonderwijs en het lesgeven aan meisjes niet zo zag zitten, kreeg ik alle Mavo-klassen voor dit vak en werd ik van lieverlee een full-time geschiedenisleraar. ...

In de loop van de jaren zagen we het vak op de Mavo groeien tot een, ook voor de docenten, volwaardig vak. Steeds meer mensen kregen een volledig rooster met geschiedenisuren en een aantal kreeg ook een eigen lokaal. In de beginjaren een luxe, die best niet gebruikelijk was. De leerlingen bleven destijds meestal in het lokaal en de leraren wandelden....

Ook de boeken veranderden. Van methodes als 'Gang der mensheid' van Van Berkel, een degelijke katholieke methode voor het ULO, die feiten, jaartallen en gebeurtenissen aaneensmeedde tot een politiek, krijgskundig en vooral gelovig geheel, schakelden we over op de nieuwe lijn. Mijn eerste, helemaal door mijzelf, ik was immers met mijn 32 uur de sectie geschiedenis, gekozen me-

thode was 'Mensen bouwen een wereld' van A. van Alkemade. Later ontdekten we 'Podium van het verleden'. De katholieke signatuur werd geen geweld aangedaan, in dat opzicht geen nieuwe dromen, maar wel werd het totaal-overzicht los gelaten, lieten we ons in met de nieuwlichterij van Gielles en medestanders en stortten we ons op het thematisch exemplarisch geschiedenisonderwijs.

Deze ontwikkeling werd niet in de laatste plaats bevorderd door projecten als dat van Mastery-learning en het roemruchte Mavo-project. Van deze projecten treffen we binnen het huidige geschiedenisonderwijs en niet alleen op Mavo en Vbo, veelvuldig de sporen aan.

Langzaam maar zeker kreeg het vak op onze schoolsoort een solide status. En ik denk dat het verplicht worden van het CSE een belangrijke stimulans is geweest voor een verdere positieve benadering van het vak en degenen die het moesten geven door schoolleidingen en collega's....

Alles overziend denk ik dat het vak anno 1995 er op de Mavo stond!

En de toekomst?

De voortekenen zijn niet best. Geschiedenis in het keuzedeel concurrerend met vakken die bij doorstroming voor leerlingen en hun ouders relevanter lijken. En dan Mens- en Maatschappij in zowel het sectordeel als het keuzedeel?

Ik moet bekennen dat ik aanzienlijk rustiger sliep, toen ik bij M&M's alleen nog maar associaties had met de bekende chocolade knikkers in het gele zakje.

We moeten de barricades maar weer opzoeken. Het is nog niet te laat!